

## Renate van der Zee

### Vrijheidsstrijdster & ratje

Of het aan het einde van de maand kan, want het is al zo druk. En of we het in een uur kunnen afronden. Renate van der Zee lijkt nauwelijks tijd te hebben voor een interview. Maar als ik er eenmaal ben, voel ik me heel welkom. We praten over mensenhandel, eerwraak en prostitutie in Nederland, onderwerpen die haar bezig houden en waar zij (lekkere) boeken over schrijft. 'In een strijd heb je mensen nodig die de boel aan elkaar lijmen, maar ook mensen die een bres slaan.' Na elke snedige opmerking volgt een aanstekelijke lach.



WIE IS RENATE  
VAN DER ZEE?



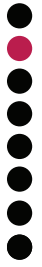
# 'ALS JOURNALIST BEN JE VERPLICHT OM WAT TE ZEGGEN OVER DINGEN DIE NIET KLOPPEN.'

De schrijfster en onderzoeksjournalist komt uit een gezin met drie dochters, haar vader was theoloog en moeder onderwijzeres. Ze koos voor de studie geschiedenis om zich breed maatschappelijk te ontwikkelen en wist al jong dat ze journalist zou worden. Dat zat ook in de familie, haar ooms waren journalist. Waar en wanneer mogelijk spreekt ze zich uit over vrouwen die in een onvrije situatie zitten, zoals de moderne slavernij die ze in het 'verborgen Nederland' bloot legt.

## Hoe was jullie opvoeding, was jouw moeder feministisch?

Het sprak bij ons volkomen vanzelf dat mijn zusjes en ik drie hoogopgeleide vrouwen zouden worden met een eigen leven. Zo leidt mijn jongste zus als hoge politiefunctaris interessante onderzoeken. (Waar ze mij helaas hélemaal niets over vertelt!) In ons gezin was het ook wel bon ton om je uit te spreken tegen dingen die je niet zinnen in de maatschappij. Mijn vader nam heel duidelijk stelling in het openbare debat, dus dat heb ik van hem. In de jaren '80 kwam hij op voor de Palestijnen, zei dan weer iets over armoede en ageerde tegen kruisraketten.

Het gezin an sich zie ik als een beklemmend fenomeen. Ik heb er zelf voor gekozen om geen traditioneel gezin te hebben. Ik woon samen met mijn dochter van 16 en heb een vriend, maar die woont hier niet. Vrij zijn om vorm te geven aan je leven is voor mij het hoogste goed. En tegelijk, als je als mens en als journalist in zo'n bevoorrechte positie leeft, vind ik dat je verplicht bent om wat te zeggen over de dingen die niet kloppen. Het is vaak moeilijk om als individu iets te doen aan onrecht, maar als je misstanden aanzwengelt en anderen gaan dat met jou zeggen, dan komt er een beweging op gang waardoor er verandering ontstaat. Het begint altijd met één persoon die zegt 'hé, dit klopt niet!'





### Was er voor jou een concrete aanleiding om je op eerwraak, mensenhandel en prostitutie te richten?

Als we het over vrijheid hebben dan kom je al snel bij de mensen die het minst vrij zijn, en dat zijn vrouwen. En waarom is dat eigenlijk, omdat je een baarmoeder hebt? Omdat je iets kunt wat mannen niet kunnen, namelijk een kind baren? Is dat een rechtvaardiging om een vrouw van haar vrijheid te beroven? Als je je daarin gaat verdiepen, word je echt gek. Als je een lijst maakt van wat er internationaal aan mensenrechtenschendingen van vrouwen plaatsvindt, dat is mind boggling. En in Nederland klopt dat ook nog niet.

### Vrijheid is echt jouw belangrijkste thema dus?

Ja, en ik vind dat vrouwen nog meer worden beperkt in hun vrijheid dan mannen. Mannen worden ook onderdrukt, maar als dat gebeurt, onderdrukken ze ook altijd nog even hun vrouw. Als er ergens een ramp is, zoals de aardbeving in Haïti of de orkaan Katrina in Louisiana zie je daar ook direct het aantal verkrachtingen toenemen. Ook in de Gazastrook waar Palestijnse mannen worden onderdrukt is er sprake van veel eerwraak en huiselijk geweld. Die mannen reageren het allemaal af op hun vrouwen.

### Maar die boosheid van jou, waar komt dat vandaan? Heb je zelf slechte ervaringen met mannen?

Nee, niet echt. Ik ben zelf nooit geslagen of verkracht. Mijn strijdbaarheid komt voort uit woede omdat ik vind dat het niet klopt wat er met vrouwen gebeurt. Ik ben een zelfbewuste vrouw, ben hoogopgeleid en ik weet waar ik het over heb: Ik vind het een persoonlijke belediging als ik zie dat vrouwen gemiddeld 20% minder verdienen dan mannen in Nederland, dat er maar zo weinig vrouwelijke hoogleraren zijn of vrouwelijke experts op televisie. En daar mag je dan niet over zeuren, dat vind ik belachelijk! Ook prijzen voor literatuur gaan altijd naar mannen, dat klopt toch niet, ik bedoel, vind je Harry Mulisch nou een goede schrijver?!

### Over schrijven gesproken, heb je zelf bepaalde doelen met het uitbrengen van je boeken?

Ja, ik wil wat zeggen over bepaalde misstanden. Met Een meisje voor dag en nacht richtte ik me op meisjes in migrantengezinnen die te maken hebben met incest en daar niets aan kunnen doen. Ik hoopte dat daarmee een bewustwording op gang zou komen en dat is ook gebeurd. Ik ben benaderd door meisjes die zich door het boek realiseerden dat ze dit niet hoeven te pikken. Heel mooi is dat. Met Bitter avontuur wilde ik aan heel Nederland laten zien wat het ondergrondse Nederland is. Mensen denken vaak dat het bij ons zo goed geregeld is in onze rechtsstaat. Kijk, als gewone Nederlander geloof je tot je tiende in Sinterklaas en totdat je hier mee aan de slag gaat geloof je in de rechtstaat. En daarna niet meer, want dan kom je er achter dat er rechters zijn die niet weten waar ze het over hebben. In het geval van Narindra, een van de vrouwen uit mijn laatste boek, die werd uitgebuit als au-pair, werd haar zaak onterecht geseponeerd. Het is lang niet altijd kwade wil, maar vaak een wereldvreemdheid van rechters en officieren van justitie. Daar maak ik me druk om. Overigens ben ik geen moeder Teresa, ik doe de dingen niet omdat ik een of andere heilige ben.

‘OVERIGENS  
BEN IK GEEN  
MOEDER TERESA,  
IK DOE DE  
DINGEN NIET  
OMDAT IK EEN  
OF ANDERE  
HEILIGE BEN.’





‘IK GA ELKE TWEE WEKEN  
NAAR DE WALLEN.’





### Waarom dan wel?

Enerzijds maakt het mij kwaad dat vrouwen niet de vrijheid krijgen die ze verdienen. Het is oprechte woede die me drijft en ik wil er echt iets van zeggen. Anderzijds ben ik ook gewoon een journalist en hou ik van mooie verhalen. Net als een diamant heeft een mens veel facetten. Ik ben zowel een vrijheidsstrijdster als een ratje op zoek naar een lekker verhaal. Die ondergrondse wereld fascineert mij ook. Ik heb vrijwilligerswerk gedaan in de opvang van slachtoffers van mensenhandel en ook nu ga ik elke twee weken naar de Wallen om te praten met vrouwen. Dat is ook bizar hoor. Dan zit je in zo'n peeskamer te praten terwijl er ritmisch gekreun komt uit de kamer van een collega ernaast. Soms lukt het me om wezenlijk contact te leggen. Hoe dat komt? Tja, ik ben empathisch, laat me niet door vooroordelen regeren en voel met die vrouwen mee. In het opvanghuis was mijn enige doel om aardig te zijn en de tijd te nemen om met deze vrouwen te praten. Dat werd waanzinnig op prijs gesteld.

### Tegenover bestuurders en wetgevers laat je een heel andere kant van jezelf zien.

Ja, het zit allebei in mij. Ik ben strijdbaar en ik laat me niet afschrikken omdat ik mijn dossier op orde heb. Ik weet waar ik het over heb en niet alleen omdat ik boekjes heb gelezen, maar omdat ik met mijn voeten in het bluswater heb gestaan. Vanuit die ervaring eis ik dus om meteen in gesprek te komen met de directie van organisaties en me niet te laten afwimpelen door een PR-jongen. Als ik bel laat ik mijn stem een beetje zakken. Dat helpt hè. Als ze eerst tutoyeren, gaan ze je opeens met u aanspreken. (Schaterlacht). En om dit opschepverhaal even af te maken en daarna weer normaal te doen; omdat ik al zo lang meedraai ken ik veel mensen. Ik word door de meest uiteenlopende figuren benaderd. Onlangs werd ik gevraagd om op te treden als getuige-deskundige tegen de eigenaar van de champignonkwekerij waar hoofdpersoon Agnieszka uit mijn boek werd uitgebuit. Door dat verhaal eet ik zelf sowieso geen champignons meer!



'IK ZEG ALTIJD WAT IK DENK. VOOR HET SPELEN VAN SPELLETJES  
BEN IK TE RECHTLIJNIG.'





## 'BIJ VROUWEN DIE KIEZEN VOOR EEN HOOFDDOEK DENK IK TOCH 'YOU GO GIRL.'

### **Ben jij niet bang dat je mensen wel eens afstoot?**

Ja natuurlijk stoot ik mensen af! Maar er zijn ook mensen die het super vinden. 'Jij zegt het tenminste,' hoor ik dan. In een strijd heb je mensen nodig die de boel aan elkaar lijmen, maar je hebt ook mensen nodig die een bres slaan. Toch kan ik ook nog veel leren. Zo stond ik laatst te praten met een vrouw die jarenlang was misbruikt via een loverboy. Er schoof een man aan die prostitutie niet zo erg vond 'omdat een pedicure tenslotte ook vies werk doet'. Ik ging daar dus helemaal tegenin. Maar het loverboyslachtoffer zei daarop; 'bedankt meneer dat u ziet dat het vies werk is.' Dat is een mooie houding, daar kan ik veel van leren. Want op die manier houd je mensen er bij.

### **Is het niks voor jou om de politiek in te gaan?**

Oh nee! Dat werkt niet; ik zeg altijd wat ik denk. Nou dat moet je ècht niet doen in de politiek! Ik kan ook geen spelletjes spelen, daar ben ik te rechtlijnig voor. Die sluwheid heb ik niet, op de een of andere manier ben ik best wel naïef. Toch ben ik wel actief achter de schermen, ik ben voortdurend met politici gesprek.

### **Wat vind je dochter van jouw gedrevenheid?**

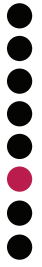
Mijn dochter is opgevoed met de slogan 'er is niets wat een man kan, wat jij niet beter kan'. Ze voetbalde op hoog niveau en maakt zich er zelf druk om dat er zo denigrerend over vrouwenvoetbal wordt gesproken. Ze is zeker een geëmancipeerd meisje en vindt het stiekem wel gaaf wat ik allemaal doe. Ik heb haar altijd vrij gelaten, maar zie wel dat de opvoeding is aangekomen. Het is prachtig om te zien dat ze een stoere meid is en tegelijk een mooie vrouw is met lang haar en make up. Dan heb je het beste van het vrouw zijn verenigd.

### **Hoe kijk je eigenlijk tegen gesluierde vrouwen aan?**

Bedoel je tegen die vrouwen, of tegen die sluier? Want dat zijn twee heel verschillende dingen. Ik ben mordicus tegen de hoofddoek. Maar vrouwen die een hoofddoek dragen zijn soms grotere feministes dan ik. Ook accepteer ik dat zij ervoor kiezen om een hoofddoek te dragen als teken dat zij een moslim zijn. In die zin is het ook weer geëmancipeerd dat zij als donkere vrouw schijt hebben aan de westerse mensen die vinden dat zij de hoofddoek moeten afdragen. Dan denk ik toch 'you go girl'. Maar het idee achter een sluier is natuurlijk mesjogge. Het maakt vrouwen verantwoordelijk voor de lust van de man.

### **In feite is dat met prostitutie niet anders natuurlijk?**

Ja, dat klopt. In Nederland bestaat bij veel mensen het idee dat een man de gelegenheid moet hebben om naar de hoeren te kunnen. We sluiten onze ogen er dan even voor dat daar straatarme jonge vrouwen uit Oost Europa aan worden opgeofferd. Dat is heel krom. Als je dan toch journalist bent is het beter om over dat soort zaken te schrijven, vind je niet? Veel weldenkende Nederlanders wuiven de bezwaren weg en zeggen dat prostitutie het oudste beroep van de wereld is. Dan denk ik 'fuck you', het beroep van pooier is toch echt ouder.





# DIT SCHRIJFT RENATE

## Echte personen

In Een meisje voor dag en nacht en Bitter avontuur vertelt Renate het verhaal vanuit de ik-persoon. De lezer gaat helemaal op in het verhaal. 'Ik ben een journalist in hart en nieren en vind het mooi om iets tot op de bodem toe uit te zoeken. Maar ik hou ook echt van schrijven. Ik ben een verteller die een spannend verhaal opschrijft. De verhalen zijn die van echte personen. Fictie schrijven interesseert mij niet. Het is niet mijn vak, en de werkelijkheid is altijd nog veel spannender.'

## Doelgroep en bereik

Ik schrijf mijn boeken voor een brede doelgroep. Een meisje voor dag en nacht was met name gericht op incestslachtoffers in migrantengezinnen, maar ook bedoeld voor andere lezers. Bitter avontuur schreef ik met heel Nederland in gedachten, iedereen zou moeten weten dat er in Nederland moderne slavernij voorkomt. Wat de verkopen betreft ben ik tevreden. Nou ja, ik ben geen Heleen van Royen, maar van Een meisje voor dag en nacht zijn bijvoorbeeld 12.000 exemplaren verkocht. Het is heel leuk om reacties van lezers te ontvangen. Laatst twitterde een middelbare scholier: "Mevrouw van der Zee, ik heb een 10+ gekregen voor mijn spreekbeurt over mensenhandel mede dankzij uw boek." Heel ontroerend en superlief.

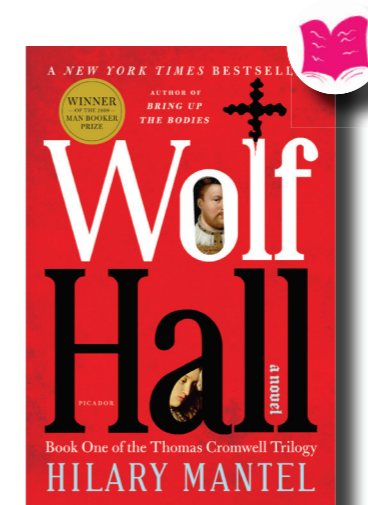
'Fictie schrijven interesseert mij niet. De werkelijkheid is altijd nog veel spannender.'

## LEESTIPS



### Philip Huff - Niemand in de stad

Ik lees veel klassiekers, houd van de Russen en herlees Couperus. Onlangs interviewde ik Philip Huff en ontdekte ik deze jonge Nederlandse schrijver. Niemand in de stad is een ontroerende coming of age-roman en Huff kan zo mooi over de liefde schrijven.



### Hilary Mantel - Wolf Hall

Dit vind ik de beste Engelstalige schrijfster van dit moment. Ze schrijft heerlijke dikke pillen, daar heb je wat aan! Haar taalgebruik is fenomenaal en ze zuigt je een wereld binnen. Wolf Hall is een historische roman over het hof van de Engelse koning Hendrik VIII.



### Herbjørg Wassmo - Een glas melk

Gaat over een meisje uit Litouwen dat in Noorwegen het slachtoffer wordt van mensenhandelaren. Een aangrijpend boek. Een aanrader voor iedereen die nog denkt dat het wel meevalt met de mensenhandel.





## BITTER AVONTUUR (2012)

Narindra, Agnieszka en Stella dromen van een beter bestaan als ze naar Nederland komen. Ze weten alle drie wat armoede is. Maar als ze eenmaal bij hun Nederlandse werkgevers aan de slag gaan, komen ze er al snel achter dat er iets helemaal fout zit. Ze kunnen geen kant op, want wie is er in dit vreemde land te vertrouwen? De verhalen van deze drie vrouwen staan voor de lotgevallen van een veel grotere groep kwetsbare mensen die verdwijnen in een Nederland dat voor velen onzichtbaar is.

---



## EEN MEISJE VOOR DAG EN NACHT (2010)

Een taboedoorbrekend verhaal over de Nederlandse Ibtisam, die als kind seksueel misbruikt wordt door haar broer. Ze staat machteloos, want in het traditionele Marokkaanse gezin waarin ze opgroeit, is de familie-eer heilig. In haar puberteit komt ze in opstand en durft ze voor haar eigen leven te kiezen. Met het opschrijven van dit verhaal is het zwijgen over incest in migrantengezinnen verbroken. Het verhaal is in de eerste persoon geschreven en wordt veel gelezen door meisjes uit migrantengezinnen.

---



## EERWRAAK IN NEDERLAND (2006)

In Eerwraak in Nederland schetst Renate van der Zee hoe dit fenomeen zijn intree in Nederland heeft gedaan. Ze beschrijft onthutsende gevallen, zoals dat van de 18-jarige Zarife die door haar vader werd vermoord omdat ze een eigen leven wilde leiden. In het boek wordt een breed en genuanceerd beeld geschetst van eengerelateerd geweld. De invalshoeken van slachtoffers, daders, hulpverleners, politie en justitie komen naar voren. Daarnaast zijn drie getuigenissen van slachtoffers te lezen.